

weest, om met den Gouverneur over Almkerk te spreken, en er andere troepen te vragen. Z.H.Ed. Gestr. verlangde dat ik al het voorgevallene hem confidencieel zoude schrijven, quod fiet. De burgemeester van Emmichoven en de assessor van Almkerk zijn beslister, domme Scholtianen, op beide zal ik den Gouverneur nominatim opmerkzaam maken."

Met „al het voorgevallene" bedoelt Pape natuurlijk de geregelde oefeningen der Afgescheidenen, en de menschelijkheid der soldaten; of zou hij daaronder ook gerekend hebben, dat b.v. tegen het inkwartierings-reglement en tegen de schikking van den verantwoordelijken burgemeester in, door een „arrangement" van oud-assessor I. Midkelkoop en kapitein Meyling, een paar gegoede Hervormden worden vrijgesteld van inkwartiering?

Pape is niet de eenige, die met klachten tot den Gouverneur komt.

Bij de wisseling van troepen te Almkerk op 15 Jan. regelde burgemeester Duyser de inkwartiering zonder den assessor De Jong te raadplegen (een overtreding van het Reglement); en hij plaatste daarbij ook manschappen bij B. Brinkhuizen, G. van Stenis en G. Schreuders, drie afgescheidenen; bij de twee eerstgenoemden werden wekelijks oefeningen gehouden. Daar de assessor de inkwartiering bij de drie genoemden „niet geëvenredigd acht, en verdere aanmerkingen maakt, richt burgemeester Duyser een brief tot den Districtscommissaris, waarin hij zijn assessor, en en passant ook zijn ambtgenoot Den Dekker te Emmichoven, op allerlei wijze zwart maakt (4 Februari).

Deze beschuldigingen bereiken, via den Generaal Staf te Tilburg, den Gouverneur (25 Febr.), die hierop persoonlijk naar Emmichoven komt.

Het gevolg van een en ander is geweest, dat Burgemeester Den Dekker, die volgens het getuigenis van den Gouverneur zelf (25 Febr.), nooit „blijken van ongeschiktheid voor zijn post" heeft gegeven, last ontvangt om ontheffing uit zijn ambt te vragen.

Uit het breede verweer van Den Dekker (11 Mei, handelende over inkwartieringskwesies) blijkt o.m., hoe men hem heeft willen pressen om manschappen te legeren bij een viertal (afgescheidenen?), dat door den Burgemeester aldus wordt aangeduid:

1e. een weduwe, ziek, en nu al overleden en begraven.

2e. een schoenmakersvrouw, welke twee dagen daarna is befallen.

3e. een arme smid met vijf kleine kinderen.

4e. een huisgezin, welke in den loop van een maand drie sterfgevallen heeft ondergaan.

Het verweer eindigt met deze woorden:

„Ik heb het als mijn plicht geacht UHoogEd. alvorens mijn ontslag te verzoeken, met het voorgeschreven bekend te maken, daar ik voor het overige van mijn Inwoonders zedert vijf en twintig Jaaren, dat ik als Hoofd van deze Gemeente (fungeer), geen enkele klacht is ingebracht, maar tot op den dag van heeden de grootste liefde en hoogagting heb mogen genieten en ik ten volle verzekerd ben dat mijn ontslag, uytgezonderd eenige weinigen, met leedwezen zal worden vernomen."

Het antwoord is een kort vernieuwd bevel: ontslagaanvraag voor 25 Mei!

En zoo geschiedt... Bij K. B. van 24 Juni '36 wordt het ontslag aan Den Dekker gegeven, „eervol"... de schande is niet aan zijn kant!

Daar de nieuwe burgemeester, als familielid van den assessor eigenlijk niet eens benoembaar is, duurt het wat lang voor hij, A. B. van de Koppel, zijn aanstelling ontvangt. Zijn neef, de assessor A. v. d. Koppel leidt alvast (Juli '36) de felle vervolging in, waarbij allerlei vergaderingen worden verstoord, en het proces-verbalen regent.

„Gaaf Pape echter nog niet straf genoeg, en hij bemoeit zich er maar weer eens mee (5 Aug.):

Ik heb „Z. Exc. (den Gouverneur) in bedenking gegeven om spoedig de aanstelling des burgemeesters uit te vaardigen, en in Emmichoven een detachement Cavallerie te cantonneeren, waardoor ineens al die misrabbiliteten „Einhalt" gedaan zal worden. Men gaat inderdaad met te veel zachtheid te werk, en omme nimum nocet! Men moet de belamels uitsluitend belasten met de militairen, en zulks spoedig doen, dan is al het gekwaak en gewauwel van Dord in eens uit, want hoe langer ik de zaak bezig, hoe meer ik mij overtuigd houde, dat de domme hoop gedwongen moet worden om wijs te worden."

We keeren nog eens terug naar den brief van 3 Maart '36:

„Ik zend UEd. een lijst van de Separatisten, die ik aan den Minister reeds heb doen toekomen. Welk een correspondentie heeft mij dat gekost!"

„Hier zag de Ringscriba tegen de moeite op, en heb ik zelf alles moeten gaan informeren, daar zond een ander mij eene dissertatie over de oorzaken der scheiding, en vergat de hoofdzak: elders zond men gedeeltelijke opgaven. 't Is bitter dat er onder de goedgezinden zooveel onbruikbaar is!"

Deze, in het Class. Archief te Heusden bewaarde lijst mag misschien onvolledig zijn, we zijn Pape toch zeer dankbaar voor de moeite, welke hij ge-

nomen heeft om ons deze waardevolle gegevens te verschaffen over de uitbreiding der afscheiding, enkele maanden na 24 Nov. '35.

We lichten uit deze statistiek enkele plaatsen (van de 27) met de cijfers:

	Ned. Herv. Kerk (v. de Afscheiding)		SEPARATISTEN		
	kerken	lidmaten	lidmaten	geen lidmaten en kinderen	totaal
Almkerk en Emmichoven	1334	280	2	—	2
Andel, Op en Neer	845	170	2	3	5
Babyloniëbroek en Hill	303	145	10	19	29
Doeveren, Gend., Gansoyen	475	158	—	—	362
Dussen, Munsterkerk	621	233	7	1	8
Giesse, Rijswijk	613	202	9	27	36
's Gravemoer	764	272	7	9	16
's Grevelduin	—	—	—	—	—
Vrijh., Cap.	1815	853	11	niet opg.	11
Meeuwen, Haagoort	351	180	3	8	11
Sleuwyk	628	152	17	51	68
Sprang	1007	496	17	4	21
Uitwijk	320	134	8	16	24
Waardhuizen	—	—	—	—	—
Veen	781	213	20	35	55
Werkendam	—	—	—	—	—
De Werken	2151	510	41	119	160

Dat zijn nietig-kleine getallen!

Zelfs al rekent men er mee, dat wellicht niet alle Afgescheidenen zijn meegeteld, dan ontkomt men nog niet aan den indruk, dat de Geref. Kerken wel zeer klein zijn begonnen!

Volgens de toelichtende memorie is te Dussen de gemeenschappelijke kennisgeving van Afscheiding als „onbehoorlijk" teruggezonden (ze sprak van de „z.g. H. Kerk"); en te Genderen is het getal waarschijnlijk iets kleiner.

„Het is aan het Klassikaal Bestuur onmogelijk, om het juiste aantal der Separatisten in Almkerk en Emmichoven op te geven, en alle pogingen daartoe zijn tot dusver nutteloos geweest; met een zekere geheimzinnigheid houdt men het aantal verborgen; en bijaldien er stellig te Almkerk meer dan twee zijn, zooals de kerkeraad van schriftelijk afgescheidenen meldt, zoo is het openbare getal van 400, door den Ringscriba van Woudrichem genoteerd te onbepaald groot om op hetzelfde te kunnen rekenen. Alleen kan men dit zeggen, dat velen die zich niet schriftelijk hebben gesepareerd, het facto met de Sectarissen houden."

„De stand der Separatisten is over het algemeen die van de minste klasse, bijna niemand van hen heeft eenigen invloed (hetzij door zijn kunde, hetzij door zijne middelen). — Het gros der Sectarissen bestaat uit dagloons, ambachtslieden, en zoodanigen die in het maatschappelijk leven van anderen geheel afhankelijk zijn."

De Ringscriba had het getal te Almkerk en Emmichoven niet zoo slecht geschat; ruim een jaar later zijn aldaar niet minder dan 400, die schriftelijk kennis van afscheiding hebben gegeven.

In September 1836 werd de volgende acte¹⁾, door meer dan 350 personen geteekend (ruim een half jaar later volgen nog circa 50), bij den Hervormden Kerkeraad ingediend:

„Wij ondergeteekenden verklaren ons af te scheiden met onzen Predikant, den WelEerw. Heer G. F. Gezelle Meerburg, van het sedert 1816 bestaand hebbend zoogenaamd Nederlandsche Hervormd Kerkbestuur en door deze onze afscheiding ons alleen te houden aan de formulieren van eenigheid van de Gereformeerde Kerk, vastgesteld en bekrachtigd in de Synode Nationaal, gehouden te Dordrecht in den jare 1618 en 1619 en die geheel overeenkomen met het waarachtige woord van den Drieëenigen en onveranderlijken Verbonds God, met welke formulieren wij verwerpen alle menschelijke woorden en alle wetten die men zoude willen invoeren om God te dienen, en door dezelve de conscientien der menschen te binden, en ons voegen bij de ware kerk op wat plaatsen God dezelve gesteld heeft, of ook mogt vergaderen en ons alzoo af te scheiden van diegenen die niet van de kerk zijn, en dus onze namen uit Ul. doopen- en lidmatenboek uit te schrappen."

Waarom zoo lang met de inzending van dit officiële, en in zijn bewoordingen zoo karakteristieke, stuk is gewacht?

Dat verklaart tenslotte een begeleidend schrijven van J. H. de Jong, zoon van den assessor:

„Aan den Kerkeraad der Hervormde Gemeente Almkerk en Emmichoven.

Mijne Heeren!

„Hiernevens bekomt UEd. de lijst van namen der afgescheidenen van de gemeente Almkerk en Emmichoven. Wij hebben daar toch van de meeste onzer bekend was dat wij waren afgescheiden met deze inzending tot nu toe gewacht en wel ter voorkoming van een vermoeden hetwelk wel eens elders geuit werd alsof de afgescheidenen uit overzeiling, onbedacht of door verleiding van anderen tot die stap gekomen waren. De President uwer vergadering en Predikant der hervormde gemeente te dezer plaatse is bij het doen der huisbezoeking in de gelegenheid geweest te onderzoeken of zulks ook onder ons had plaats gehad en of er ook onder ons waren die wensten weder te keeren."

„Tans zenden wij UEd. de lijst, doch daar dezelve eenigzins bemorst is heb ik de eer UEd. hierbij een kopie van de namen der onderteekenaars

te doen toekomen, terwijl ik mij met toewensching van ootmoed en een wandelen in de paden der uitverkorenen noem.

Mijne Heeren,

UEd. dienaar J. H. DE JONG.

Almkerk, den 20 September."

September 1836 (volgens andere gegevens).

„De grootste helden zijn de minst bekende" heeft eens iemand gezegd.

Let ge even op die dateering, dan ontroert u de stille heldhaftigheid van deze vergeten 400, — ze hebben hun handteekening gezet in den tijd na Juli 1836, toen erger dan te voren een woedende vervolging tegen hen was ontlokt, en er geen twijfel meer overbleef aan de houding van het Gouvernement!

De gemeente, die reeds veel leed, verklaart zich dan, midden in de verdrukking, volkomen bereid te deelen in het lot van haren predikant.

„Te Almkerk is Meerburg gedagvaard, dog hij oefent nog al voort, wordt dan weggejaagd, ontvlucht, hervat het werk, wordt weer weggejaagd, en nieuwe proces-verbalen zijn er het gevolg van." (Pape, 27 Aug. '36).

Toch wankelen deze menschen niet, want zij kennen hun Verbonds God.

En daarom gaan zij voort naar Gods eisch, gelijk ook Ds Gezelle Meerburg, na veel ellende, nog voor zijn rechters getuigt²⁾:

„WelEdele Heeren President en Regters!

„Gedagvaard zijnde om in persoon heden voor uwe regtbank te verschijnen ten einde mijne middelen van verdediging voor te dragen en gevonnisd te worden over een wanbedrijf mij ten laste gelegd, verzoek ik het mij niet ten kwade te duiden dat ik niet persoonlijk compareer, te meer daar mijne en anderer ondervinding geleerd heeft dat persoonlijke tegenwoordigheid of afwezigheid zoomin als het voordragen van de middelen van verdediging en het niet voordragen derzelve, eenige verandering meer maken in de uitspraken van de regtbank.

„Ik heb zonder bekomen autorisatie den 11 Juni l.l. voor de afgescheidene gemeente van de Werken gepredikt, en wat God de Heere ons beveelt in Zijn Woord, daartoe meenen wij geen menschelijke autorisatie te behoeven, indien ik misdadig ben, dan waren het onze voorvaderen ook, dan waren het de Apostelen des Heeren, dan was het de Heere Christus zelf.

„Ik wensch dat de regtbank in dezen zulk eenen uitspraak [?] B.] doen zal, als zij te geenens dage voor den regterstoel van Christus verschijnende, zoude wenschen gedaan te hebben.

WelEdele Heeren President en Regters

Uw WelEdelens onderdanige Dienaar

G. F. GEZELLE MEERBURG V.D.M.

Almkerk, 6 Juli 1837."

W.

R. B.

1) Deze acte van Afscheiding is met de onderteekeningen opgenomen in „Hedenken en Danken", een geschriftje dat in 1935 te Nieuwendijk is uitgegeven ter herdenking van de Afscheiding. Het originele stuk (niet de kopie van De Jong) berust in het archief van de Ned. Herv. Kerk te Almkerk.

2) Deze brief bevindt zich in het R. Archief te 's-Hertogenbosch (Arch. Gerechtshof, dossier 98, no. 7485).

In dit slotartikel is gebruik gemaakt van enkele gegevens uit andere archieven, daar Pape's correspondentie met Janssen in 1836 voor ons aan betrekken begint te verliezen.

STEMMEN UIT "ONZE KERKEN" ONS JEUGDWERK.

In dit blad wordt hier gepubliceerd een gedeelte van het schrijven van de drie Jeugdbonden, dat o.a. te beschouwen is als 't antwoord op de brochure van Ds Teeuwen.¹⁾

Wie deze brochure heeft gelezen, weet, dat Ds Teeuwen o.a. heeft gewezen op de instelling van een jeugddeputaat en de organisatie van de indifferente jeugd.

Het antwoord van de drie Jeugdbonden is nu gegeven. Dit is zoo eenvoudig en duidelijk gesteld, dat hier geen aanleiding is voor verschillende uitleg! Waarbij komt, dat in de pers, o.a. door Prof. Dijk, over deze brochure breedvoerig is geschreven. Wij handhaven dan ook onze principiële vorming.²⁾ Geen enkele zwenking ten koste hiervan!

Ook niet om hiermee de indifferente jeugd te trekken. Het jeugdwerk in ons eigen land, maar ook in andere landen, toont ons duidelijk, dat er weinig heil van principiële studie der beginselen te wachten is, indien dit in een of anderen vorm ondergeschikt gemaakt moet worden.

Wie de kern wil behouden, waarom het in ons werk gaat, zal toestemmen, dat „verandering van koers" te veroordeelen zou zijn.

Toch ben ik blij, dat Prof. Schilder mij de gelegenheid geeft, om op 'n enkel punt terug te komen. Het instellen van 'n jeugddeputaat zien wij niet als juist, maar wel moeten we er aan meewerken om het contact tussen de kerk en onzen jeugdarbeid groter te doen worden. Om u nog even in herinnering te brengen hoe de Besturen van de drie Jeugdbonden dit zien, verwijs ik naar het gedeelte, dat hierboven, uit ons schrijven, werd overgenomen.

In 't kort samengevat: versterking van het contact tussen den predikant, kerkeraad en onze jongens en meisjes. Om het contact tussen twee partijen te ver-

grooten, en belan heél mo niet te l

De Pr

Velen

wij van

al van h

a.s. prec

De Pr

De pl

ouderlin

goed, d

Dat wil

diakener

meente

inspanni

zijn gez

Dan c

— de t

vraagst

't is n

Die ui

diakener

arbeid.

En

kerkers

Wann

gen wi

gen, die

jeugdbor

vloed v

Kerk

„De

ling i

gewez

Niet

weg, l

eenig

bekeet

zijn o

tuut.

en ke

Deze

van den

venhage

dezelde

Hierin

na in o

stroomir

jeugd, s

schen d

Nu lo

worden

Op ve

dat aan

hij op

Verder o

den kerl

ge vraag

„neen" i

zien, da

meisjes,

Dit w

zouden v

kant of

zou het

weer na

werkver

schrijven

Enkel

onze mei

gandawe

er nog a

werk va

jes: „A

kant kor

tuur ont

Zoo m

De jor

maar de

zij de j

dooft, m

Dat ki

Dat ke

Mag i

Wanne

ring hou

door de

vraagde?

zooveel l

gens en

is tot eer

Wanne

weten al

dit zwa

over in

moet er

dagen 'n

grootste

Wanne

om prop

men arb

winnen, c

in de gen

hun med

is toch n

Kom n

vuring"

onze me

daar heb

met ons

Het is

nier kan